

Håsselby-Vållingby stadsdelsförvaltning
Staben

Handläggare: A Ödmark 508 05 178

Dnr: 101 - 131 - 2006

Sammanträdet 28 mars 2006

Tjänsteutlåtande
14 mars 2006

Till
Håsselby-Vållingby stadsdelsnåmnd

Underlag till planering för år 2007 och inriktning för åren 2008 och 2009

Förslag till beslut

Stadsdelsnåmnden godkåner underlaget till planering och överlåmnar det till kommunstyrelsen.

Anders Meuller
Stadsdelsdirektör

Sammanfattning

Det åligger nåmnden att till kommunstyrelsen ge underlag inför arbetet med stadens budget för år 2007 och inriktning för åren 2008 och 2009. Underlaget ska redovisa en övergripande och sammanfattande analys av verksamheten de kommande åren. Trender, utvecklingstendenser, strukturella frågor, större avvikelser samt behov av nybyggnad, ombyggnad m.m. beskrivs med tyngdpunkt på 2007.

Bilagor: Blanketter till stadsledningskontoret samt yttrande från lokala handikappådet.

Inledning och beredning av ärendet

Enligt stadsledningskontorets anvisningar ska budgetunderlaget vara kortfattat och övergripande. Trender, utvecklingstendenser, strukturella frågor, större avvikelser samt behov av nybyggnad, ombyggnad m.m. under kommande treårsperiod (2007-2009) ska beskrivas. Även om tyngdpunkten ligger på år 2007 ska långsiktigheten i stadens planering förstärkas, vilket innebär att analys av utvecklingen även för år två och tre får större tyngd än tidigare. Dispositionen följer anvisningarna. Ärendet har sammanställts av stadsdelsdirektörens stab. Det har behandlats 22 mars i förvaltningsgruppen, 10 mars i pensionärsrådet samt 20 mars av handikapprådet, som gjorde ett yttrande (bifogas).

Förbättra välfärden och de kommunala verksamheterna

Utveckling av antalet barn i kommunal förskola och skola

Antalet barn i förskoleålder ökar under kommande år. I grundskolan beräknas antalet elever minska något. Till detta kommer underlaget minskas ytterligare till följd av nystartade enskilt drivna grundskolor i angränsande stadsdelsområden. Ekonomiska konsekvenser (inkl lokalförsörjning) av pågående utbyggnad till följd av *ökat antal barn* berörs i avsnittet Ta ansvar för ekonomin.

Förbättra kvaliteten i förskolan.

Att minska barngruppernas storlek med oförändrad personalstyrka är den enskilt viktigaste åtgärden för att stärka kvaliteten i förskolan.

Öppnandet av fler förskoleavdelningar inom befintliga resultatenheter gör det nödvändigt med ny organisation med fler personer som delar på ansvaret. Ledningsstrukturen i förskolan har börjat förstärkas dels genom rekryteringar av fler personer i ledande ställning, dels genom handledning och kompetensutveckling för förskolechefer.

Fortsatt kommer att främjas språkutveckling med hjälp av modersmålet. Utvecklingsområden är matematik, utemiljö (bl.a. fortsatt samarbetet med Fältskolan i Kyrkhamn), förbättringar vid överlämnandet förskola-skola samt genusfrågornas starkare genomslag i verksamheten.

Måluppfyllelsen i skolan.

Skolans mål- och resultatstyrning ska genomsyra verksamheten fullt ut. För att lyckas krävs en utvecklad självutvärdering och analys av resultaten. Arbetet fortsätter med att mellan skolorna nå bättre överensstämmelse i bedömning av elevernas kunskaper vid betygssättning. Betyg och resultat av nationella prov kommer att följas upp i samband med skolornas kvalitetsredovisningar. Uppföljning av betygsresultat intensifieras.

Alla ämnen i skolan är viktiga och behöver utvecklas i takt med att både omvärld och elevsammansättning förändras. Varje enhet ska utifrån en analys av varje elevs förutsättningar vidta de åtgärder som krävs. Individuella åtgärdsprogram upprättas för elever som ej uppnår målen. Insatserna ser olika ut för varje elev. Exempel på elevinriktade åtgärder är undervisning i mindre grupp, förberedelseklass, nivågruppering och specialundervisning. Förvaltningens stödenhet arbetar tillsammans med skolornas elevvårds-team för att beakta varje enskild elevs behov.

Alla i skolan ska vara delaktiga i arbetet för att främja elevers *språkutveckling och läsförmåga*. Att stödja modersmålet hos elever med svenska som andra språk är viktigt för elevens utveckling i alla ämnen. Ämnesundervisning och studiehjälp på mo-

dersmål utvecklas. Samarbetet mellan folkbiblioteken och grundskolorna för att stimulera läsutveckling förstärks. I detta arbete har det nybildade biblioteksrådet en viktig funktion. Förvaltningen kommer att se över och utveckla förberedelseklassorganisationen i och med att antalet nyanlända flyktingar ökar.

Skolan ska utveckla former för *matematikundervisningen* som stärker elevernas matematiska tänkande och problemlösningsförmåga samt leder till högre måluppfyllelse. Utveckling behöver ske av mer praktisk undervisning och av att föra in matematik i det ämnesövergripande arbetet. Satsningen på att bygga upp matematikverkstäder fortsätter vid flera skolor.

Omsorg om äldre

Boendeplaneringen är en stor fråga. Arbetet sker i samverkan med Bromma stadsdelsförvaltning och Micasa Fastigheter. Förvaltningen kommer att arbeta vidare i samarbete med bostadsbolagen i området för att finna lösningar och rutiner till kvarboende för personer som idag inte klarar ett ordinärt boende.

För att kunna planera framtidens boende för *äldre personer med behov av stora hjälpinsatser* behöver målgruppsanalyser göras. Kvarboende eller omsorgsboende dygnet runt måste analyseras utifrån olika målgrupps behov av differentierade insatser.

Inom vård- och omsorgsboendena har situationen för *sjukhemmen* kommit att utvecklas på ett sätt som ger skäl för vissa överväganden. I takt med att kvarboendepincipen fått ökat genomslag och gruppboenden för personer med demens byggts ut har sjukhemmen blivit en resurs för äldre med mycket omfattande vårdbehov. Det handlar om ett omhändertagande med stort inslag av sjukvård – oftast i livets slutskede. Den tid som en person i genomsnitt bor på sjukhem har förkortats betydligt under den senaste femårsperioden. För att professionellt utveckla innehållet i verksamheten och finna bra samverkansformer med landstinget bör utredas om stadens sjukhemsverksamhet skulle kunna organiseras i en gemensam kommunövergripande organisation.

De *seniorbostäder med hyresrätt* som tillskapats ökar möjligheterna för personer över 65 år att aktivt planera sitt boende. Under senare år har det givits små möjligheter till detta då kriterierna till en servicehuslägenhet inte räckt för denna typ av boende om man inte haft ett omfattande omvårdnadsbehov.

Utvecklingen av *hemtjänsten* kommer att ske utifrån en mer specialiserad hemtjänst vad gäller inriktning mot demensteam och omvårdnadssteam för andra specialområden. Olika arbetsmetoder kommer att prövas för att på olika sätt utveckla specialistområden för äldreomsorgens personal.

I utvecklingen av *ny teknik* deltar förvaltningen i olika projekt – bl.a. ett samarbete med *e-Centret* i Vällingby Centrum. Detta går ut på att den enskilde via sin TV ska kunna ta del av information från stadsdelsförvaltningen och andra aktörer - såväl offentliga som kommersiella. Via denna kanal ska man också kunna kommunicera med förvaltnings-tjänstemän och nämndens förtroendevalda. Denna utveckling kommer igång på allvar när TV-nätet gått över till att bli digitalt.

I Projektet *Hemma med IT* arbetar man med utveckling av tekniska lösningar som ska fungera som stöd för personer med kognitiva funktionshinder. Syftet är bl.a. att stödja kvarboende i ordinärt boende med stöd av teknik. För att ge människor ökad möjlighet till kvarboende i ordinärt boende anser förvaltningen att det så långt det är möjligt ska planeras för *ny teknik* i samband med ny- och ombyggnation av bostäder.

För att säkerställa en gynnsam teknikutveckling, som avses gagna brukare i hela staden, behövs i ett inledande skede finansiering utöver vad en enskild stadsdelsnämnd kan förväntas klara.

För att *underlätta för anhöriga och stödja kvarboende* avser förvaltningen öka antalet platser i dagvård för personer med demens. Inom Hässelgården kommer förvaltningen och primärvården gemensamt att planera för insatser från såväl äldreomsorgen som från hälso- och sjukvården, där även anhörigperspektivet kommer att uppmärksammas.

Projektet Hässelgården sker i samverkan med landstingets Beställare Vård och Micasa fastigheter. Inom projektet planeras en äldrevårdscentral starta år 2007 i lokalerna vid Hässelby Gårds äldreboende. Projektet innehåller utvecklingsmöjligheter för såväl kommunens som landstingets verksamhet för personer över 65 år. Friskvårdscentrum med förebyggande hälsovård för äldre är en del av profilen i Hässelgården. Förvaltningen avser föreslå att den permanentas.

Utbyggnad av verksamheter inom omsorg för personer med funktionshinder

Inom omsorgen om funktionshindrade förväntas kraftigt ökad efterfrågan av *bostad med särskild service*. Inom stadsdelsområdet finns ca 40 personer, som bedöms ha rätt till bostad med särskild service. Majoriteten av dessa är relativt unga (födda på 80-talet) vilket innebär att det i nuläget är svårt att bedöma vilket stöd i boendet den enskilde kan behöva i framtiden, när personen kommer att ansöka om bostad och vilken typ av boende personen kommer att ansöka om. Förvaltningen verkar för att inrätta gruppboenden och servicelägenheter i aktuella nybyggnadsprojekt främst i Vällingby. Området har bra kommunikationer vilket är en fördel.

Under planperioden förväntas behovet av *daglig verksamhet för yngre dementa* att öka. En inventering av behovet pågår.

Brukare på daglig verksamhet utvecklas i sin egen takt utifrån egna resurser, möjligheter och övning. Varje brukare bör ha en individuell ”utvecklingsstege” där arbetsuppgifterna anpassas efter de egna förutsättningar och arbetsuppgifterna ska kontinuerligt anpassas i takt med att individen utvecklas. För att kunna erbjuda varje brukare individuellt anpassade arbetsuppgifter pågår bl.a. arbetet med att successivt utöka antalet platser utanför daglig verksamhet, s.k. *utflyttad verksamhet*. Behovet av utflyttad verksamhet förväntas öka. En brukare eller en grupp brukare arbetar utanför den dagliga verksamheten med varierande stöd av personal från den dagliga verksamheten.

Verksamheter för personer med psykiska funktionshinder

Antalet personer som är placerade på HVB-hem har minskat. För de personer som flyttas hem till stadsdelen sker detta genom viss omDispositionering av befintliga lägenheter på de särskilda boendena, träningslägenheter och genom ett nystartat stödboende. Fortsatt hemflyttning förutsätter ytterligare ett (eller två) samlade stödboenden samt fortsatt tillgång till tränings- och försökslägenheter.

Vuxna med missbruk och hemlösa

En tydlig tendens är att ökad tillgång till alkohol och narkotika slår ut personer, som tidigare klarade sig utan missbruksinsatser från förvaltningen. Koncentrationen av narkotikamissbrukare i lägre åldrar är påfallande. Resurser behöver satsas på denna yngre grupp för att nå resultat. Gruppen alkoholberoende har sin topp vid en genomsnittsålder av ca 55 år och aktualiseras ofta på grund av missbruksrelaterade skador. De har vård-

behov både inom missbruksvård och hälso- och sjukvård. Genom att de ofta förvärvat hjärnskador påverkas även behovet av insatser för funktionshindrade.

Hemlösheten bland missbrukarna är en av de största i staden och kostnadsdrivande. Arbetet syftar till att personer inte ska gå runt på härbärgena, utan motiveras till en boendeplanering som på sikt innebär fast boende. Ett beslut att inrätta ett lågtröskelboende för *hemlösa missbrukare* inom stadsdelsområdet kan för närvarande inte finansieras inom budget. Behovet tillgodoses i dagsläget genom köp av platser i staden.

Samverkan med landstinget

Samverkansträffar på en *politisk nivå* behandlar gemensamma prioriteringsfrågor och gränssnitt. Träffarna förbereds av tjänstemännen, som har en av politiskt bestämd prioriteringslista som grund för sitt arbete. *Stadsdelsdirektörerna* i nordvästra Stockholm har väl fungerande samverkan med landstingets Beställarkontor Vård. Principiella och stadsdelsövergripande frågor dryftas.

Bred samverkan har etablerats mellan *chefer i förvaltningen* med nära band till landstingsverksamheterna och representanter för Beställarkontor Vård. Dessa träffar har fokus på vårdfrågor som berör stadsdelens befolkning och där huvudmännen samverkar.

På en fjärde nivå sker samverkan mellan landstingets beställarsida och förvaltningen kring mer *konkreta frågor* inom de olika verksamhetsområdena. Förvaltningen försöker att konsekvent hantera planeringsfrågorna och framtidsfrågorna med Landstingets beställarsida. Samarbetet enligt BUS-utredningen har påbörjats och kommer att intensifieras under treårsperioden.

På en femte nivå sker praktisk samverkan med *alla olika utförare* som Landstinget nyttjar. Här sker samverkan inom de ramar som beslutats på högre nivåer. Här sker också den mer individrelaterade samverkan. Ett exempel är det familjecenter som drivs i Grimsta och planeringen av ytterligare ett. Ett annat den äldrevårdscentral som inrättats i Hässelby Gårds äldreboende.

All personal ska arbeta för att underlätta brukarnas användning av funktionskompenserande (tekniska) hjälpmedel. Fortlöpande samarbete med Landstingets habiliteringscenter är viktigt för att tillgodose brukarnas behov av tekniska hjälpmedel.

Missbruksvården sker i samverkan med landstinget främst genom den lokalt integrerade *Hässelbymottagningen*, som drivs gemensamt med Beroendecentrum Stockholm utifrån en lokal samarbetsöverenskommelse. Genom statsbidrag (s.k. Miltonpengar) drivs gemensamt med Beroendecentrum, Psykiatricentrum Väst och Frivårdsmyndigheten *Projekt Fokus* för personer med komplexa vårdbehov. Hässelbymottagningen kommer att börja samverka med primärvården i förebyggande frågor.

Inom socialpsykiatrin pågår strukturerad samverkan med landstinget på alla nivåer. Dels i enskilda ärenden på enhetsnivå, dels på basområdesnivå med Psykiatricentrum Väst samt med övriga åtta stadsdelar inom Norra Stockholms psykiatriområde. På de två senare nivåerna deltar även representanter för brukarorganisationerna.

Allmänt kan alltså sägas att samverkan utvecklats mycket positivt. Det finns en redig struktur och ett positivt klimat tvärs över de olika verksamhetsområdena. Inför framtiden kan ytterligare utveckling ske inom nu gällande organisations- och ansvarsformer. Skulle dessa ändras genom lagstiftning finns beredskap att hantera nya gränssnitt.

Medarbetarna

Kompetensförsörjning

Det råder ökande behov av utbildad personal till *förskolan*, både förskollärare och barnskötare till nyöppnade förskolor. Dessutom går en stor del av idag verksamma i pension. Då stadsdelen generellt har låg andel förskollärare kommer förvaltningen i samband med rekrytering arbeta för att öka andelen. En problematik består i lärarutbildningens uppläggning, som medför att studenterna hellre väljer inriktning till grundskollärare på grund av bättre löne- och anställningsvillkor.

Lärarhögskolan kommer inom några år ha 6 000 studenter, som ska ha verksamhetsförlagd utbildning (VFU) i arbetslag på skolor och förskolor. Ca 150 beräknas bli placerade vid förskolor och skolor i stadsdelsområdet. Behov finns för kompetensutveckling av arbetslag som tar emot studenter och för att administrera VFU.

Rekryteringsbehov finns för *fritidspedagoger, lärare i fackämnen* såsom musik och trä- och metallslöjd, *förskollärare* och personal i skolan med specialkompetens riktad mot barn med funktionsnedsättningar. Viss övertalighet för grundskolans lärare beräknas uppstå på grund av sjunkande elevunderlag.

Ny lag från april 2004 angående *kränkande särbehandling* rörande elever, där en "lika behandlingsplan" ska finnas, aktualiserar behov av kunskap kring dokumentation. En ny arbetsrutin införs inom skolans område.

Då inflyttningen inom stadsdelen under planperioden beräknas bestå av många olika etniska grupper behövs *utbildningsinsatser kring mångfaldsfrågor*. Idag har hälften av de inflyttade invandrarbakgrund - för tio år sedan var det 12%.

På *fritidshemmen* arbetar många, som inte har någon eller endast begränsad pedagogisk utbildning. För att höja kvaliteten behövs fortbildning för dessa.

Fortsatt kompetensutveckling behövs inom omsorg om *äldre och funktionshindrade*. Vårdpersonal ges möjlighet till utbildning inom ramen för Kompetensstegen – en statligt finansierad satsning t.o.m. år 2007. Vidare behövs fortsatta utbildningsinsatser även efter år 2006, när insatser i Kompetensfondens regi upphör. En kommunövergripande utbildningsenhet bör anordna basutbildningar inom alla olika verksamhetsområden för att tillfredsställa möta brukarbehovet i staden oavsett i vilken stadsdel man bor. Även viss utbildning inom spetskompetenser - exempelvis demens - bör samordnas centralt. Behov föreligger av s.k. yrkessvenska inom vården, då många anställda kan vara utbildade men har dålig språkförståelse. Dokumentationskrav ligger nu på alla personalkategorier inom vården, vilket kräver stora utbildningsinsatser.

Rekryteringen av ny personal inom *individ- och familjeomsorgen* sker kontinuerligt både på grund av personalomsättning och ökande mängd ärenden. Hittills har det inte varit svårt att rekrytera socialsekreterare och flyktingsekreterare. Däremot har det varit svårare att få tag i mellanchefer som biträdande sektionschefer och gruppleddare.

Inom *individ- och familjeomsorgen* införs Kompetenstrappan för socialsekreterare och biståndshandläggare. Den ger utveckling i yrkesrollen utifrån fem faser kopplade till personalens högskolestudier, yrkesår, arbetssituation och karriärmöjligheter. För *socialpsykiatrins personal* i träfflokaler finns behov av kompetensinsatser som grundutbildning inom psykiatri, neuropsykiatriska området, droger, samt hot och våld.

Verksamheten med att ta emot praktikanter, trainees m.fl. har betydelse för personalförsörjningen och enheterna uppmanas att ha en öppen och positiv attityd till att ta emot

dem, som kan bli framtida medarbetare och att aktivt samarbeta med olika utbildningsinstanser. Centralt anordnade utbildningar för praktikanthandledare vore önskvärda, då detta kan utgöra möjlighet till alternativa karriärer och kompetensutveckling.

Ledarstrategi

För att chefers arbetsmiljö ska förändras bör olika arbetsformer prövas: Delat ledarskap, tidsbegränsat ledarskap, alternativa uppdrag varvade med konsultuppdrag inom staden, deltidsanställningar, mentorskap, internkonsult d.v.s. en verktygslåda med olika lösningar för att orka med sin arbetsuppgift. Över tid kan man pröva alternativ, som kan passa både i infasnings- som utfasningsperioden, där man bör nyttja hela stadens arbetsmarknad.

Det bör även anordnas ett traineeprogram för blivande chefer för att säkerställa och intressera medarbetare att välja en framtida arbetsledarroll. Detta bör kunna anordnas såväl stadsövergripande som kopplat till traineeprogram inom stadsdelsförvaltningar. ”Chefskörkort” som idag anordnas i Kompetensfondens regi bör i fortsättningen även finnas centralt för hela staden. Lika viktigt som ledarrollens introduktionsfas är att fokusera avvecklingsfasen.

Generationsväxling kommer att ske främst bl.a. bland förskolecheferna. År 2013 kommer endast en av de nuvarande att vara yrkesverksam. Den förstärkning som kommer att ske inom ledningsstrukturen i förskolan öppnar upp en rekryteringsbas för nya förskolechefer. Inom skolan ska alla biträdande rektorer genomgå rektorsutbildning.

Arbetsmiljö och minskad sjukfrånvaro

För att förebygga sjukfrånvaro samt öka hälsa och trivsel har förvaltningen avsatt medel för friskvård och en friskvårdskonsult anställts för att vara ett stöd i arbetet på enheterna. En friskvårdpolicy arbetas fram och hälsocoacher utbildas för att tillsammans med arbetsledare fokusera hälsoperspektivet. Ett nytt sätt att bedriva företagshälsövård ska utövas med fokus på ett promotivt (främjande) arbetssätt med kompetensinsatser bl.a. kring livskunskap, kost, stress samt konflikthantering.

Genom uppkoppling till IT-nätverket från andra platser än på själva arbetsplatsen kommer distansarbete på deltid att kunna utvecklas. Ytterligare modeller för arbetstidsförläggningar ska prövas. Detta kan möjliggöra bättre balans mellan arbete och fritid och bidra till att se staden som en attraktiv arbetsgivare

Löner

Lönekartläggning ska ske återkommande och arbetsvärdering med BAS-systemet användas, så att jämförelse mellan olika befattningar kan göras vad avser lönenivå och kön. För att utveckla metoderna vid löneförhandlingar behövs utbildningar dels för arbetsledare men även för medarbetare, då nya arbetsformer prövas (dialog chef - medarbetare).

Jämställdhet och mångfald

Den etniska sammansättningen bland anställda i förvaltningens verksamhet återspeglar i grova drag sammansättningen hos områdets befolkningen. Vid nyrekrytering av personal inom myndighetsutövning och i ledande befattningar uppmärksammas möjligheten att även i detta slag av befattningar öka andelen med annan än svensk bakgrund.

Vid rekrytering av ny personal vägs alltid behovet av en jämnare könsfördelning inom vissa yrkesgrupper samt de kvaliteter som etniskt och kulturell mångfald tillför. Under senare år har rekryterats flera socialsekreterare, ekonomihandläggare och administratörer med annan bakgrund än svensk.

Arbete har påbörjats kring tema makt och genus-perspektiv med temadagar, seminarier för olika personalkategorier för att stimulera insatser av detta slag. Arbetet med att rekrytera fler män till förskolan prioriteras samt att med hjälp av stadsdelens genuspedagoger utarbeta en plan för fortsatt arbete för ökad jämställdhet.

En förvaltningskultur håller på att formas för att bli även en del av förvaltningens arbete mot diskriminering samt för mångfald och jämställdhet. Under 2006 påbörjas ett aktivt arbete kring arbetssätt och former för att under planperioden mer fokuserat arbeta med Mångfaldsplanen, som nu håller på att revideras.

Bygga bostäder och utveckla Stockholm

Ökat bostadsbyggande

Befolkningen i stadsdelsområdet beräknas passera 60 000 invånare. Bostadsbyggandet är i full gång - 918 bostäder är påbörjade och 2 475 är planerade. Det pågår ett aktivt planarbete med ca 25 exploateringsområden. Inflyttningen av människor från andra kulturer är påtaglig. Den inflyttning som pågår och förväntas, innebär stora utmaningar i vad gäller att förbättra integrations- och mångfaldsarbetet.

En väl fungerande arbetsmarknad

I stadsdelsområdet finns betydligt fler invånare i åldrarna 20-64 år (ca 35 000) än arbetstillfällen (ca 13 000). Detta medför kraftig utpendling och många - speciellt de med hög utbildning - pendlar långt till arbetet. Det föreligger också risk för arbetslöshet för dem, som har lägre utbildning och är hänvisad till den lokala arbetsmarknaden. Vinsta arbetsområde som idag har ca 2 000 arbetstillfällen har ledig kapacitet. Uppskattningsvis skulle arbetsområdet kunna ta emot ytterligare ca 10 000 arbetsplatser om exploateringsmöjligheterna utnyttjas.

Det kommunaltekniska området i Lövsta är värdefullt för industrietableringar som kan generera arbetstillfällen, med sitt strategiska läge för t.ex. sjöfart, vid Mälaren. Detta tas upp i Stockholms översiktsplan. Dessvärre är förhållandet så, att ju tyngre industri som etableras på detta område, desto besvärligare blir trafiksituationen. Förvaltningen har vid remisser gällande nyexploateringar av bostäder påtalat trafikproblemet tillsammans med miljöproblemet utmed Lövstavägen. En spårväg från Vällingby som kombinerat går till Lövsta men också sträcker sig till Järfälla och Kista kan vara en delösning.

Bristen på arbetstillfällen i stadsdelsområdet påverkar förvaltningens kostnader för försörjningsstöd. Att komma tillrätta med detta är komplicerat och beroende av marknadsförutsättningarna för olika företag och hur väl arbetsområdena kan attrahera företags-etableringar. Förvaltningen arbetar aktivt med att slussa ut arbetslösa på arbetsmarknaden genom speciella projekt.

Goda förutsättningar för näringslivet

Vällingby Centrum genomgår en ombyggnation och komplettering, något som kommer att bereda plats för ytterligare handel. Detta kommer förmodligen att skapa en ökad tillströmning av kunder från både närområdet och områden längre bort.

Avgörande för näringslivet i stadsdelsområdet anses vara om ”Förbifart Stockholm” kommer att byggas i stadsdelsområdet. Placering i stadsdelen innebär att arbetsområdena kommer att kunna visa på utvecklingspotential genom närhet till de stora trafiklederna. Detta attraherar företagsetableringar. Av samma skäl är det av avgörande betydelse hur väl den tvärssektoriella kommunikationen mot Järfälla och Kista kan genomföras. Denna förbindelse bör vara både av bil-/bussväg samt spårväg och kan mildra omständigheten med läget vid vägs ände ut mot grönområdet, Mälaren och den kommunaltekniskt reserverade marken i Lövstaområdet.

Det råder konkurrens om mark mellan bostäder och andra ändamål. Detta är påtagligt längs tvärförbindelsen mellan Hässelby-Vällingby och Järfälla/Kista men kan uppstå även på andra ställen. Förvaltningen anser att det är viktigt att beakta behovet av industrimark för stadsdelen. Det gäller att ge förutsättningar för företag att etableras så att tillkommande befolkning kan ges försörjningsmöjligheter.

Enligt förvaltningens näringslivsprogram ska en dialog med näringslivet bibehållas genom olika nätverk. Lotsfunktionen ska erbjuda snabb och korrekt information om vart i staden företagen kan vända sig i olika frågor. Inom området verksamma företagareföreningar ges möjligheter att lämna synpunkter i samband med remissbehandling av nya utbyggnadsprogram och detaljplaner. Förvaltningens ambition är att tillhandahålla god infrastruktur och en hög skötselnivå på vägar, torg och parker.

Utveckla ett hållbart trafiksystem

Det är viktigt att befintliga och nya bostäderna har goda förbindelser med stadsdelsområdets olika centra och Stor-Stockholms olika noder och att det finns möjlighet att på ett enkelt sätt nå rekreationsområden. I arbetet med att utveckla trafiksystemet och förbättra framkomlighet för olika trafikantgrupper tar förvaltningen hänsyn till detta vid samråden med de tekniska förvaltningarna när nya bostadsområden planeras. Speciell hänsyn tas till trafikanter med nedsatt rörelseförmåga. Förvaltningen har ett samarbete med Färdtjänsten för att utveckla kollektivtrafiken för denna trafikantgrupp.

Åtgärder för att minska behovet av försörjningsstöd

För att motverka segregation och marginalisering är det angeläget att stadsdelsnämnderna får bättre möjligheter att yttra sig över byggplaner i ett tidigt planeringsskede. Stadsdelsnämndernas synpunkter på den ur social integrationssynpunkt viktiga frågan om upplåtelseform bör beaktas mer än idag.

Planerna på att bygga fler hyresrätter bör balanseras mot andra upplåtelseformer för att behålla karaktären med hygglig balans mellan olika upplåtelseformer. Det pågår en ökning av antalet familjer, som har sina rötter i andra länder. Deras barn ska kunna erbjudas förskola och skola som möjliggör en god språkutveckling. För att kunna hantera detta får inte ökningstakten bli för hög. Det är också viktigt att stadens fördelning av resurser för detta slag av insatser *tillräckligt snabbt* anpassas efter förändringar i flyttningsströmmar mellan stadsdelsområdena. Detta gäller också försörjningsstödet. Under senare år har stadsdelen haft stor inflyttning av hushåll som är beroende av socialbidrag för sin försörjning. Mycket kraft läggs ner på att bryta bidragsberoendet och skapa möjligheter till egen sysselsättning

Bryta segregationen och fördjupa demokratin

Demokrati

Webbtekniken utnyttjas i allt högre grad både i förvaltningsinternt arbetet och för information till allmänheten. Interaktiva webblösningar utvecklas och används i kommunikation med medborgarna. Flera så kallade e-tjänster startas de närmaste åren och kommer att nås via stadsdelsförvaltningens webbplats. E-tjänsterna tas framför allt fram utifrån staden centralt men anpassas till stadsdelsförvaltningens verksamhet, i samarbete med förvaltningens kontaktcenter och med e-centret i Vällingby. Under planeringsperioden stärks IT i sin ställning som en naturlig del i skolornas undervisning.

Kontaktcenter

Kontaktcenter, som togs i drift hösten 2005, utvecklas ytterligare och kommer att vara den naturliga kontaktytan för medborgarna. Kontaktcenter är medborgarnas väg in till förvaltningen och dess uppgift är att underlätta möten mellan medborgarna, förvaltningens handläggare samt förtroendevalda. Oberoende av ålder, teknik, språk, geografisk placering eller tidpunkt på dygnet ska det vara lätt att nå förvaltningen. Telefoni är den största källan till kontakt med medborgarna. Men även e-post, brev, fax, webbassistent, personliga besök eller andra kanaler kan hanteras. De olika elektroniska kanalerna gör att förvaltningen blir tillgänglig dygnet runt.

Kontaktcenters personal har kompetens inom förvaltningens samtliga verksamhetsområden och kompetensutvecklingen som sker är både strukturerad och unik. Den speciella satsningen på mångkultur och flerspråkighet ger möjlighet att möta det mångkulturella Hässelby-Vällingby. Språkkompetens gör att förvaltningen kan ge flerspråkig service via de olika kanalerna.

Konsumentvägledning

Konsumentvägledningen är riktad till de konsumenter som bor i stadsdelen. Vägledningen kommer till största delen ske via telefon eller e-post. Ett arbete med att förbättra förvaltningens hemsida ska också underlätta. Vägledningen ska vara välkänd hos de boende i stadsdelarna samt särskilt fokusera på unga. Uppsatta mål följs årligen upp via brukarenkäter. En ökad fokusering kommer att ske mot miljöfrågor och vägledning av konsumenterna om hållbar utveckling och miljömärkta varor.

Ungas inflytande

Ett inflytandeforum / *ungdomsråd* är under bildande inom ramen för stadsdelsförnyelsen för att sedan ingå i ordinarie verksamhet. Ungdomsrådet kommer att bevaka ungdomars intressen och önskemål ur deras eget perspektiv. Rådet kan också vara remissinstans i ungdomsfrågor och frågor som berör närmiljön. För att ungdomar ska få större möjlighet att påverka den demokratiska processen i samhället arbetar förvaltningen med att ta fram en speciell webbsajt riktad till ungdomar.

E-centret i Vällingby har utvecklat teknik som använder TV som interaktiv, individualiserad informationsöverförare mellan olika aktörer. Förvaltningen överväger att tillsammans med e-centret utveckla konceptet *Skol-TV* vid en av stadsdelens skolor. Det handlar om att utnyttja digitaliserad TV som inslag i undervisningen. Projektet innehåller tekniska delar, demokrati-, informations- och utbildningsdelar. Om projektet faller väl ut övervägas att införa Skol-TV i samtliga skolor och successivt även i förskolor.

Integration – motverka diskriminering

Skola, förskola och fritid:

Förskolor, skolor och fritidsverksamhet arbetar målmedvetet mot rasism och för ökad integration. Flera skolor har utbyte med skolor i andra länder. Förvaltningen arbetar för att främja elevernas modersmål t.ex. genom att anställa personal i förskolan som förutom svenska även har andra modersmål. Utifrån kulturell bakgrund ska möjligheten till föräldrasamverkan anpassas utifrån föräldrarnas behov.

Att ge elever, som har annat modersmål än svenska, goda kunskaper i sitt modersmål är av stor betydelse. I samverkan med Bromma stadsdelsförvaltning har startats ett projekt för att utveckla samverkansformer inom och mellan stadsdelarna för att med stöd av modersmålet öka barns och elevers språkutveckling och lärande.

Skolan motverkar alla former av kränkande behandling. Skolornas handlingsprogram ses över så att de överensstämmer med Skolverkets rekommendationer. I handlingsplanen ska inkluderas alla former av kränkande behandling.

Fler mötesplatser kommer att öppnas och befintliga ska utvecklas enligt riktlinjer framtagna av Kulturförvaltningen. *Backstage* - en fritidsgård riktad till funktionshindrade ungdomar (stadsdelsförnyelsemedel) planeras bli kvar inom ordinarie budget. Den korttidstillsyn som bedrivs vid många av stadsdelens parklekar och vid någon fritidsgård ger möjlighet för ungdomar med funktionsnedsättning till möten på lika villkor. Denna möjlighet finns också i samundervisningsgrupperna vid flera skolor.

Äldreomsorgen:

På Skolörtens äldreboende deltar personal i ett mångfaldsprojekt. Det är ett verksamhetsanknutet integrationsarbete, som går ut på att synliggöra och hantera dolda diskriminerande strukturer. Genom förbättrade rutiner, arbetsmetoder, kompetensutveckling och medvetenhet, ges förutsättningar för en trygg arbetsmiljö. Förvaltningen kommer att arbeta enligt denna metod på flera enheter.

Omsorg om personer med funktionsnedsättning:

Inom daglig verksamhet utökas omfattningen av s.k. *utflyttad verksamhet*. Det innebär att brukare arbetar utanför den dagliga verksamhetens lokaler med varierande stöd av personal från verksamheten. Mer utflyttad verksamhet medför en större variation av arbetsplatser och att brukare får bli en naturlig del av den sociala närmiljön.

Skolprojektet Astrakan planeras tillsammans med en skola för att pågå i sju år. Syftet är att förändra attityder och värderingar mot personer med utvecklingsstörning samt att i framtiden kunna rekrytera kompetent personal för att ge personer med utvecklingsstörning det stöd och den service de behöver för att kunna leva som andra och garantera dem en bibehållen välfärd.

Minskning av antalet personer med ekonomiskt bistånd

Hässelby-Vällingby har under flera år haft stigande kostnader för socialbidrag. Detta beror på dels stor inflyttning av bidragstagare från andra stadsdelsområden och kommuner, dels att andelen utomnordiska medborgare utan egen försörjning ökat kraftigt i stadsdelsområdet.

Förvaltningen kommer att särskilt fokusera på att försöka få ned antalet socialbidragstagare. Frågan har hög prioritet och förs upp på dagordningen vid samtliga möten med förvaltningsledningen. En årsplan har antagits med en rad åtgärder. Den innebär bl.a.

kontinuerlig och noggrann uppföljning från ledningsnivå, en fortsättning av internkontrollen, fortsatt organisationsutveckling med tydligare ansvarsområden, tydligare effektmål för verksamheten, fokusering på långvariga bidragstagare med bättre kartläggning av klienterna, metodutveckling, fortsatt satsning på Arbetsforum Vinsta/Råcksta med jobsökeri och aktiv coachning av arbetssökande bidragstagare, förbättrad uppföljning av statistiken samt ökad samverkan med övriga myndigheter i klientärenden.

Under 2004 inleddes ett samarbete mellan stadsdelsförvaltningen, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, Stockholms läns landsting (vårdcentralen i Hässelby och den psykiatriska mottagningen). Samverkansgruppen kallas Turidgruppen och därtill finns en handläggargrupp kopplad, som vid sina möten, löser gemensamma klientproblem, i och med att det är vanligt att mer långdragna ärenden är aktuella hos flera myndigheter. Detta samverkansarbete kommer att byggas ut ytterligare under de kommande åren. Arbetet leds av Försäkringskassan i Vällingby.

Genom strategi Hässelby-Vällingby (finansierat via kompetensfonden) har en betydande kapacitetsökning kunnat göras av Arbetsforum Vinsta/Råcksta. Arbetssökande socialbidragstagare remitteras till Vinsta där de får aktiv hjälp att söka arbete och coachning. Detta samtidigt som Arbetsforums ca 450 företagskontakter bearbetas i syfte att skapa arbetstillfällen för inskrivna på Arbetsforum. Det är av stor vikt att fortsätta satsningar kan göras inom ramen för Arbetsforum. Förvaltningen har för avsikt att fortsätta detta arbete i syfte att få ut fler socialbidragstagare i arbete och egen försörjning. Arbetsforum avser att fortsätta delta i olika projekt tillsammans med andra stadsdelar, näringslivet och andra intressenter.

Göra Stockholm till en ekologiskt hållbar storstad

Övergripande mål i Stockholms Miljöprogram 2007 - 2010

1. Miljöeffektiva transporter

Förvaltningen ska om möjligt enbart använda miljöfordon som tankas med miljöbränsle. Ett mål är att förvaltningen år 2009 kör 80% miljöfordon och att dessa till 85% körs på förnybart bränsle. Förutsättningarna förbättras med ett tankställe för etanol i Vällingby. I upphandlingar av transporttjänster och tjänster där transporter ingår ska miljökrav ställas. Förvaltningens anställda uppmuntras att cykla och gå till och från arbetet samt i tjänsten.

2. Giftfria varor och byggnader

Genom att välja miljömärkta produkter och ekologiskt odlade livsmedel minskas miljöbelastningen. Personalen behöver utbildning för att undvika produkter som innehåller farliga gifter. Användning av ekologiskt producerad mat i förvaltningens storkök ska uppgå till minst 20 procent år 2009. För att undvika fördyringar behövs ytterligare utbildning om måltidsplanering och säsongsanpassade inköp. Förvaltningen ska genomföra informationsinsatser till allmänheten för att inspirera till mer miljöanpassade inköp.

3. Hållbar energianvändning

Förvaltningens energianvändning för värme ska minska med sex procent och elförbrukningen med 12% under perioden 2007-2010. Den energikartläggning som genomförts 2005-2006 kan ligga till grund. Samarbetet med fastighetsägarna kring energieffektivisering fortsätter. Förvaltningen ska genomföra informationsinsatser riktat till den egna verksamheten, hushåll och företag för att minska utsläppen av växthusgaser.

4. Hållbar användning av mark och vatten

Naturliga och kulturpräglade biotoper sköts så att den biologiska mångfalden bevaras eller ökar. Istandsättandet av Grimsta naturreservat fortsätter. För att stimulera invånarna att vistas i naturområden bjuder förvaltningen in till naturguidningar i Grimsta Naturreservat och samarbetar med Fältskolan i Kyrkhamn. Förvaltningen samarbetar också med Idrottsförvaltningen och Fältskolan kring anläggandet av groddammar vid Kanaan och Räcksta träsk och, om naturvårdsbidrag erhålles, anläggande av ett våtmark- och dammsystem vid Lövsta.

5. Miljöeffektiv avfallshantering

Återanvändning av inventarier samt utsortering av mängden matavfall, förpackningar och farligt avfall ska öka så att mängden avfall minskar med 10 viktprocent per anställd. Förvaltningen behöver intensifiera arbetet med skolornas avfallshantering genom att införa tillfredställande källsortering, insamling av det farliga avfallet och utsortering av matavfallet till biologisk behandling. Förvaltningen ska även verka för att avfallsmängderna från hushåll och företag minskar samt att fastighetsägare och bostadsrättsföreningar inför fastighetsnära källsortering.

6. Sund inomhusmiljö

Stadens egna byggnader ska ha väl fungerande ventilationsanläggningar dimensionerade för verksamheten. Samtidigt ska hälsoproblem hos personal och brukare orsakade av inomhusmiljön minska. Den obligatoriska ventilationskontrollen ska kompletteras med kontroll av att ventilationen är rätt dimensionerad för verksamheten. Effektiv uppföljning/kontroll av inomhusklimatet och vid behov åtgärder för att förbättra inomhusklimatet, är viktigt för att förebygga hälsoproblem.

Mål som riktar sig till hushåll och företag behöver kommuniceras genom aktiviteter och informationsmöten samt miljödiplomering av företag. De interna målen ska förverkligas i dialog med anställda, brukare och verksamheter i stadsdelen. En stor del av det interna miljöarbetet drivs av de ca 140 miljöombud som finns i stadsdelens verksamheter.

Ta ansvar för ekonomin

Förändringar inom förskola och skola

Barnantalsökning med ca 500 barn under planperioden innebär att antalet avdelningar ökar med ca 35. Nyrekryteringsbehov beräknas till ca 85 anställningar (ökad personalkostnad om ca 35mkr). Ökad årlig hyreskostnad beräknas till ca 15 mkr. Elevantalsminskningen i grundskolan kan uppskattas till ca 250-300 elever.

Personalkostnadsutveckling

Vid skolorna beräknas elevantalsminskning under perioden innebära avvecklingsbehov motsvarande ca 30 läraranställningar. Inom förskolan beräknas en ökning av antalet anställningar med 85 enligt redovisningen ovan. Inom omsorg för funktionshindrade planeras fortlöpande utbyggnad av gruppboende vilket överslagsmässigt beräknas medföra ökade personalkostnader med ca 5 mkr per år. Under 2007 planeras även ett stödboende inom socialpsykiatri. För 2007 redovisas även beräknade ökade personalkostnader för handläggning av flyktingärenden. På grund av planerade omstruktureringar inom äldreomsorgen är det inte möjligt att nu redovisa någon säker bedömning av personalkostnadsutvecklingen för denna verksamhet. Eventuella ökade kostnader för övertalighet samt återkommande organisatoriska förändringar av mindre omfattning inom övriga verksamheter har ej beaktats i beräkningen:

Mnkr	Förändring 2007	Förändring 2008	Förändring 2009	Ackumulerat för perioden
Förskola: Utbyggnad	14	12	9	35
Skola: Minskat elevantal	- 5	-5	-2	-12
Stödboende inom socialpsykiat- rin	2			2
Utbyggnad gruppboende samt stödboende	5	5	5	15
Flyktinghandläggare	3			3
Summa	19	12	12	43

Anm. Beräkningarna ovan förutsätter att expansionen sker i egen regi.

För att bibehålla personaltilldelningen i förskolan samtidigt med minskning av barnantalet i grupperna erfordras utökad medelstilleddning i form av höjd schablon från och med 2007.

Gatu- och parkdrift samt underhåll av parkmark och parkinvesteringar

Under senare år genomförda upphandlingar av gatu- och parkdrift samt underhåll av parkmark har medfört kostnadsökningar på ca 50 %. Detta har inte fullt ut kunnat finansieras inom det nya resursfördelningssystemet, varför behov av omprioriteringar från andra verksamheter gjorts för att hålla rimlig standard på befintliga anläggningar.

Grimstaskogen har inrättats som naturreservat och en skötselplan har upprättats som stadsdelsnämnden är skyldig att följa. Nämnden förutsätter att kostnadskonsekvenser av detta beaktas i stadens budgetberedning som en tillkommande verksamhet.

Ansvar för drift av trafikleder har överförs till stadsdelsnämnderna från den 1 januari 2006. En ny upphandling genomförs nu med driftstart den 1 oktober 2006. En justering av medelstilleddningen per stadsdelsnämnd bör göras inför 2007 års verksamhet så att den bättre överensstämmer med verkliga mängder och kostnadsvolymer.

Den återvinning av sandningssand som genomförts på försök inom nämndens geografiska område och som utökats att omfatta hela Västerort förväntas på sikt ge ett positivt resultat på kostnadsutvecklingen. Nämnden har hos kommunstyrelsen ansökt om särskilda medel för att kunna fortsätta verksamheten i första hand under 2006.

I samband med gatu- och fastighetskontorets omorganisation fördes ansvaret för parkinvesteringar över till stadsdelsnämnderna. Även ansvaret för investeringar och underhåll av anläggningar kopplade till det rörliga idrotts- och friluftslivet i parker och grönområden har överförs till stadsdelsnämnderna. Det är angeläget att tillräckliga ekonomiska resurser i form av investeringsmedel tillförs nämnden, så att den tillkommande verksamheten kan genomföras och utvecklas enligt intentionerna.

Det sker stora förändringar med många byggnationer av bostäder och bostadskomplement. Vällingby-Räcksta (ABC-staden) genomgår en stor förnyelseprocess med bl.a. utbyggnaden av Vällingby Centrum.

Vid exploatering tas till stor del befintliga ytor för lek och idrott i anspråk vilket, tillsammans med den stora inflyttningen av barn i området, innebär att nya lekplatser och bollplaner måste anläggas i anslutning till de nya bostäderna.

I vissa bostadsområden pågår generationsväxling och i andra förekommer problem av social karaktär. Det medför att det finns stora behov av förbättringar i den yttre miljön.

En del parkinvesteringar fördelas direkt till stadsdelsnämnderna med hjälp av fördelingsnycklar. En större del av tillgänglig investeringsvolym fördelas efter ansökan. Under planperioden söker nämnden investeringsmedel för följande projekt i prioriterad ordning:

1. Anläggning av miniidrottsplats vid Växthusvägen.	0.8 Mkr	2007
2. Personal- och omklädningsbyggnad på Maltesholmsbadet.	2.8 Mkr	2007
3. Ny välutrustad lekplats i Smedshagen	4.5 Mkr	2008
4. Grimsta, miniidrottsplats intill parkleken Guldet	0.8 Mkr	2008
5. Miniidrottsplats vid Nälstaskolan	1.2 Mkr	2009
6. Backlura, bollplan vid Lingonrisgränd	0.7 Mkr	2009

För dialog med brukare och medborgare har nämnden använt sig av den etablerade samverkansorganisationen för stadsdelsförnyelsen. Kompletterande underlag per investeringsobjekt lämnas i särskild ordning till markkontoret.

IT-utveckling

Webbtekniken utnyttjas i allt högre grad både i förvaltningsinternt arbetet och för information till allmänheten. Interaktiva webblösningar utvecklas och används i kommunikation med medborgarna. Flera så kallade e-tjänster startas de närmaste åren och kommer att nås via stadsdelsförvaltningens webbplats. E-tjänsterna tas framför allt fram utifrån staden centralt men anpassas till stadsdelsförvaltningens verksamhet, i samarbete med förvaltningens kontaktcenter och med e-centret i Vällingby. För att bygga upp en väl utvecklad interaktiv webbplats riktad till medborgarna behöver ca 0,5 mnkr avsättas för investeringar. Driftkostnaden beräknas bli runt 0,5 mnkr per år.

Under planeringsperioden stärks IT i sin ställning som en naturlig del i skolornas undervisning. Den ökade datoriseringen i skolan medför att medel måste avsättas till investeringar under perioden.

Samtliga anställda beräknas få tillgång till stadens och förvaltningens intranät och stadens system för personalrapportering. Ett nytt system för dokumentation och utförar-rapportering för äldreomsorg och omsorg om funktionshindrade införs under 2007. Systemet är tänkt att användas av yrkesgruppen som idag inte har IT-stöd. Utökningen av antalet datoranvändare beräknas ge ökade licenskostnader samt ökade utbildningskostnader om sammantaget ca 0,8 mnkr per år. De direkta driftskostnaderna för IT-systemen ökar med ca 0,8 mnkr per år. Den nya infrastrukturen ger ökade möjligheter till att genom nya effektiva IT-lösningar effektivisera administration och informationshantering. I syfte att minska support- och hårdvarukostnaderna kommer förvaltningen att i valda delar av IT-verksamheten fortsätta att satsa på SBC-teknik (Server Based Computing – s.k. tunn klientteknik).

Lokaler

Stadsdelsnämnden disponerar ca 201 000 kvm lokaler och lägenheter för kommunal verksamhet. Befolkningen ökar med ca 6 000 till drygt 65 000 på en tioårsperiod. Detta - liksom brister i befintliga lokaler - medför ökade lokalkostnader.

I samband med ny-, om- och tillbyggnad av lokaler bevakas tillgänglighet för alla i enlighet med FN:s standardregler för människor med funktionsnedsättningar. Brister i befintliga inre och yttre miljöer åtgärdas successivt. De informations- och kommunika-

tionsanordningar som finns i byggnaderna avses att åtgärdas successivt på samma sätt. Detta medför att resurser behöver avsättas för åtgärder i befintliga skollokaler eftersom tillgängligheten överlag är dålig. Likaså beaktas åtgärder för rimlig energiförbrukning och god miljö.

Lokalerna på Hässelby Torg med arbetsplatser för myndighetsutövning, ledning och andra gemensamma uppgifter kan behöva kompletteras i och med att befolkning och servicebehov ökar - f.n. planeras utrymme för ca tio nya flyktinghandläggare.

Det föreligger behov av ytterligare *förskoleplatser* (ca 60 avdelningar) till år 2013 som följd av barnantalsökning och för att minska antalet barn per avdelning. Förskolorna är i stor utsträckning otidsenliga och har underhållsbehov. En del bör ersättas med effektiva byggnader både ur verksamhets- och byggnadsteknisk synpunkt. Det pågår omfattande arbete och ett antal förskoleprojekt innefattande både nybyggnationer och utbyggnad av befintliga förskolor befinner sig i planeringsstadiet. Vid överkapacitet i skolbyggnader kan bli aktuellt att utnyttja dessa för förskoleändamål. Dessutom undersöks inhyring av paviljonger, verksamhetsanpassning av befintliga lokaler, som använts till andra ändamål och att bygga ut befintliga tvåavdelningsförskolor till förskolor med tre eller fyra avdelningar. Förvaltningen aktualiserar också nyproduktion företrädesvis kopplad till områden där det byggs nya bostäder.

Antalet elever i *grundskolan* minskar varför det finns viss överkapacitet i skolornas lokalbestånd. Det kan bli aktuellt att avveckla paviljonger. Med anledning av åldern på skolbyggnaderna föreligger behov av lokalförbättringar och påpekanden har gjorts av inspekterande myndigheter. Tillgänglighetsanpassningar pågår. För källsortering av sopor behövs ytterligare utrymmen. När olika lokalåtgärder vidtas aktualiseras även behov av verksamhetsanpassning för att t.ex. underlätta integrering av omsorgsverksamhet eller för att inrätta lärararbetsplatser.

Servicehuslägenheter omvandlas till seniorboende, vilket frigör resurser för ytterligare gruppboende och individanpassad vård. Arbetet sker i samarbete med Micasa AB för att få ett koncernperspektiv på utbudet av särskilda boendeformer. Eventuell nyproduktion av särskilda boenden för äldre kan behövas men kommer att noga övervägas.

Behov föreligger av ytterligare *gruppboendestäder* dels beroende på behov som för närvarande inte kunnat tillgodoses, dels som följd av befolkningsökning. Vidare utreds förutsättningar för att på olika sätt - främst genom s.k. satellitlägenheter - öka antalet boende vid vissa gruppboendestäder.

Övriga synpunkter

Det pågår en påtaglig förändring av stadsdelsområdets socioekonomiska struktur. Befolkningsstrukturer förändras. Vad som är särskilt anmärkningsvärt är att andelen personer med utomnordisk bakgrund ökar kraftigt - betydligt mer än för staden som helhet. Antalet barn med annat modersmål än svenska ökar därför och är idag på vissa förskolor och skolor över 60%. Med hänsyn till svårigheter för invandrare att få arbete får detta förhållande konsekvenser även för socialbidragsutveckling m.m.

Visserligen beaktas detta slag av förhållanden i stadens resursfördelningssystem - men med *förskjutning i tid*. I väsentliga avseende är förskjutningen två år och just detta blir problematiskt när stora förändringar sker snabbt.